

ARUNDHATI ROY

Boh
MALIČKOSTÍ

„Úchvatný príbeh, vyrozprávaný
očarujúcim hlasom, ktorý berie dych.“
NEW YORK TIMES BOOK REVIEW

**BOH
MALIČKOSTÍ**

Arundhati Roy

BOH MALIČKOSTÍ

Z angličtiny preložila

VERONIKA REDEREROVÁ

slovar

Copyright © 1997 by Arundhati Roy
Published by arrangement
with David Godwin Associates, London
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART,
spol. s r. o., Bratislava 1998, 2016
Translation © Veronika Redererová 1998, 2016

ISBN 978-80-556-2374-0

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými a ani vo forme fotokópií, nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Tento román je fikciou. Postavy v ňom sú
vymyslené a s lokalizáciou riek, železničných
prejazdov, kostolov a krematória sa v ňom narába
veľmi voľne.

POĎAKOVANIE

Pradip Krishen, môj najnáročnejší kritik a najlepší
priateľ, moja láska. Bez teba by táto kniha nebola
touto knihou.

Pia a Mithva, ďakujem, že vás mám.
Aradhana, Arjun, Bete, Chandu, Carlo, Golak,
Indu, Joanna, Naheed, Philip, Sanju, Veena
a Viveka. Písanie knihy mi trvalo roky. Som vám
vďačná
za vaše návštevy.

Pankaj Mishra, ďakujem za vypravenie knihy
do sveta.

Alok Rai a Shomit Mitter, boli ste čitateľmi,
o akých sa autorovi iba sníva.

David Godwin, agent, poradca a priateľ, vďaka
za impulzívne rozhodnutie pricestovať do Indie
a za príkaz vodám, aby sa rozostúpili.

Neelu, Sushma & Krishnan, ďakujem za
pozdvihovanie ducha a pracovnej výkonnosti.
A napokon, dadi a dada, dovoľte mi prejaviť
najhlbšiu vďačnosť za vašu lásku a podporu.

Ďakujem vám všetkým.

Venované Mary Royovej, ktorá ma vychovala.
Ktorá ma naučila povedať „s dovolením“, prv než
jej na verejnosti skočím do reči.
Ktorá ma tak veľmi milovala, že mi dovolila odísť.

Venované L. K. C., ktorý – rovnako ako ja – prežil.

*Už nikdy sa nijaký príbeh nebude rozprávať tak,
akoby bol na svete jediný.*

JOHN BERGER

RAJ DŽEMOV & ČALAMÁD

V máji zahltí Ayemenem horúčava. Dni sú dlhé a sparné. Rieka vysychá a čierne vrany na nehybných matnozelených stromoch sa pažravo napchávajú žiarivými mangami. Červené banány dozrievajú. Chlebovníkové struky praskajú. Rozdráždené mäsiarky monotónne bzučia v medovom vzduchu. Zavše omráčene vrazia do obločných skiel a zo samej bezradnosti hlúpo zomierajú na slnku.

Noci sú jasné, plné lenivosti a ponurého očakávania.

Začiatkom júna však prichádza juhozápadný monzún a na celé tri mesiace prináša vetristé daždivé počasie iba s krátkymi prestávkami prežiareními ostrým slnečným svetlom, ktorý vzrušuje deti a ťahá ich hrať sa von.

Krajina sa necudne zazelená. Ploty z maniokového prútia zapustia korene, rozkvitnú a zarastú všetky medze. Tehlové múry zozelenejú machom. Divý vinič sa šplhá na elektrické stĺpy. Liaňy prerážajú vrstvy lateritu a plazia sa po zaplavovaných cestách. Na trh sa chodí na člnoch. A v mlákach naplňajúcich výmole na vozovkách sa objavujú drobné rybky.

Pri Rahelinom príchode do Ayemenemu pršalo. Strieborné povrázky dažďa šikmo šľahali mäkkú zem a vybuchovali ako drobné šrapnely. Strmá sedlová strecha starého domu na kopci pripomínala čiapku stiahnutú až na uši. Steny obrastené machom sa prehýbali a vydúvali, akoby do seba vsakovali vlhkosť zo zeme. V rozbujnenej zanedbanej záhrade zaznieval šuchot a cupkanie drobných tvorov. V podraste sa o lesklú modrú skalu otieral veľký had živiaci sa hlodavcami. Žlté skokany volské krúžili v žaburine rybníčka a plné nádeje si hľadali družky. Premočený mungo prefrnkol po lístí napadanom na príjazdovej ceste.

Dom vyzeral opusteno. Dvere a okná mal pozatvárané. Prednú verandu prázdnu. Nikde nijaký nábytok. Vonku však parkoval nebovobelasý plymouth s pochrómovanými krídelkami a dnu ešte vždy žila Bejby kočamma.

Bola Rahelinou pratetou, mladšou sestrou jej starého otca.

V skutočnosti sa volala Navomi, Navomi Ipeová, no každý ju volal Bejby. Pomenovali ju bábätkom, keď už mala vek na to, aby bola tetou. Avšak Rahel neprišla navštíviť ju. Ani neter, ani prarabeta si nerobili v tejto veci ilúzie. Rahel prišla navštíviť svoje dvojčata, brata Esthu. Boli neidentickými dvojčatami. „Dvojvaječnými“, ako vravia lekári. Narodení z dvoch rozličných, avšak súčasne oplodnených vajíčok. Estha – Esthappen – bol o osemnásť minút starší.

Estha a Rahel sa na seba nikdy neponášali, a aj keď obaja boli chudí, s rukami ako trstiny, s plochou hrudou a vlnitými vlasmi, ktoré si Estha česal ako Elvis Presley, nikdy sa nestretali so zvyčajným: „Toto je ktorý z nich?“ a: „Ktorýže je ktorý?“ zo strany usmievaných príbuzných či biskupa sýrskej ortodoxnej cirkvi, často navštevujúceho ich ayemenemský dom, lebo tunajší ho nikdy nepustili s prázdnyimi rukami.

Zarážajúca podobnosť dvojčiat sídlila v hlbších vrstvách, na tajomnejších miestach.

V tých dávnych beztvárnych rokoch, keď sa pamäť len tvorila, keď život bol plný ZAČIATKOV a všetko bolo NAVŽDY, Esthappen a Rahel v myšlienkach na seba samých boli vždy JA, a iba vo vzťahu k iným MY alebo NÁS. Akoby predstavovali zvláštny druh siamských dvojčiat, telesne oddelených, no s jedinou spojenou siamskou identitou.

Teraz po rokoch si Rahel spomínala, že sa raz zobudila rozchichotaná tým, aký smiešny sen má Estha.

A spomínala si aj na iné veci, o ktorých vonkoncom nemala vedieť.

Spomínala si napríklad (hoci tam vôbec nebola), čo spravil predavač oranžád a citrónád Esthovi v Abhilashskom panoramatickom kine. Spomínala si na chuť sendvičov s paradajkami – *Esthových* sendvičov, ktoré zjedol *Estha*, keď ho odvážal Madraský poštový expres do Madrasu.

A to boli len maličkosti.

V každom prípade teraz uvažuje o Esthovi a Rahel ako o NICH, lebo potom, čo ich rozdelili, už nikdy viac neboli ani JA, ani MY.

Nikdy viac.

Ich životy majú teraz vlastné rozmery a vlastné obrysy. Esthov Esthove, Rahelin Raheline.

KRAJE, HRANY, HRANICE, BREHY a OBMEDZENIA sa vynorili ako šik zlomyseľných škriatkov na ich oddelených horizontoch. Malé postavičky s dlhými tieňmi, hliadajúce okolo ich

zahmleneného KONCA. Pod očami majú dnes jemné tmavé kruhy a vek ako Ammu, keď zomrela. Tridsaťjeden rokov.

Ešte nie staroba.

Už nie mladosť.

Najlepší vek na život i na smrť.

Nechýbalo veľa a Estha a Rahel by sa boli narodili v autobuse. Auto, ktorým ich otec viezol Ammu, ich matku, do pôrodnice v Shillongu, sa pokazilo kdesi medzi čajovými plantážami Assamu na ceste plnej zákrut. Nechali teda auto na mieste a zastavili preplnený vnútroštátny autobus. Či už vďaka prapodivnému súcitu najbiednejších, alebo iba preto, lebo všetci videli, v akom pokročilom stupni tehotenstva je Ammu, cestujúci im uvoľnili kúsok miesta na sedenie, takže Esthov a Rahelin otec celou cestou držal v náručí ich mamu s nimi v bruchu a chránil ju pred natriasaním. Bolo to predtým, než sa rozviedli a než sa Ammu vrátila späť do Kerala.

Keby sa, podľa Esthu, boli narodili v autobuse, mohli mať celý život voľné lístky na všetky trate. Nikto nevedel, odkiaľ vzal Estha túto informáciu, ani ako sa dozvedal ďalšie podobné, no na základe nej dvojčatá roky rodičom zazlievali, že ich pripravili o bezplatné celoživotné vozenie sa v autobusoch.

Takisto verili, že keby ich zrazilo auto pri prechádzaní cez zeburu, za ich pohreb zaplatí vláda. Boli presvedčení, že práve to je hlavný dôvod jestvovania týchto priechodov. Bezplatné pohreby. Prirodzene, v Ayemeneme na zebre nikdy nikoho nezrazilo, lebo tam jednoducho taký priechod nemali, a nemali ho ani v Kotayame, najbližšom mestečku, no dvojčatá vedeli, o čom hovorila, lebo zopár ich videli z okna auta v Kočine, meste vzdialenom dve hodiny jazdy.

Pohreb Sophie mol nezaplatila vláda, lebo ju nezrazilo auto, a už vôbec nie na zebre. Jej pohreb sa konal v starom, nanovo vymalovanom kostole v Ayemeneme. Sophie mol bola ich sesterica, dcéra uja Chacka. Návšteva z Anglicka. Estha a Rahel mali sedem rokov, keď zomrela. Sophie mol mala takmer deväť. Dostala špeciálnu detskú truhličku.

Vyloženú saténom.

S leštenými mosadznými držadlami.

Ležala v nej oblečená v žltých zvonových krimplenových nohaviciach, so stužkou vo vlasoch a s milovanou disko kabelkou značky Made in England. Tvár mala bledú a od dlhého pobytu vo vode zvrastenú ako palec práčky. Okolo truhly sa zhromaždi-

li veriaci. V kostole plnom zvuku ako opuchlina v hrdle sa rozliehal smutný spev. Kňazi s kučeravými bradami pokyvovali kadičnicami a tentoraz sa neusmievali na bábätká nedeľnými omšovými úsmevmi.

Dlhé sviece na oltári sa ohýbali. Krátke stáli rovno.

Stará dáma vydávajúca sa za vzdialenú príbuznú (nik ju nepoznal) a zjavujúca sa takmer na každom pohrebe (pohrebná relikvia? utajená nekrofilka?) nakvapkala na vatový tampón trochu kolínskej a s priam zbožnou oddanosťou ním jemne pretrela Sophie molino čelo. Okolo Sophie mol sa popri vône čerstvého dreva začala šíriť vôňa kolínskej.

Margaret kočamma, Sophie molina anglická matka, nedovolila Chackovi, Sophie molinmu biologickému otcovi, aby ju objal a podopieral.

Rodina stála vedno. Margaret kočamma, Chacko, Bejby kočamma a hneď vedľa nej mammači – Esthova a Rahelina (a, prirodzene, aj Sophie molina) stará mama. Mammači bola takmer slepá a vždy nosila mimo domu tmavé okuliare. Spod nich jej teraz stekali po lícach slzy a chveli sa na brade ako kvapky dažďa na odkvapovej rúre na kraji strechy. V naškrobenom sivobielym sári vyzerala drobná a chorá. Chacko bol mammačin jediný syn. Vlastný žiaľ ju rozžialil. Jeho žiaľ ju ničil.

Hoci Ammu, Esthovi a Rahel dovolili prísť na pohreb, museli sa postaviť zvlášť, nie k ostatnej rodine. Nikto sa na nich ani nepozrel.

V kostole vládla horúčava, biele okraje kálií schli a skrúcali sa. Včela v kvetinách pri truhle zmlkla. Ammu sa chveli ruky a v nich spevník, čo zvierala. Mala ich ľadové. Estha stál tesne pri nej v polobdelom stave, oči ho boleli a leskli sa mu, pohľad mal sklený, rozpálené líce si opieral o Amminu trasúcu sa ruku so spevníkom.

Rahel, naopak, bola nezvyčajne vnímavá, ostrážito čulá a rozcitlivená po zrážke so skutočným životom.

Všimla si, že Sophie mol vlastný pohreb zobudil. Že bdie a upozorňuje Rahel na DVE skutočnosti.

PRVOU skutočnosťou bola novo vymaľovaná klenba žltého kostola, ktorý Rahel znútra dosiaľ nevidela. Klenbu vymaľovali na belaso ako nebo s plávajúcimi obláčikmi a drobučkými prúdovými lietadlami, za ktorými sa ťahali dlhé biele, navzájom sa križujúce čiary. Pravdaže (a to treba zdôrazniť), ľahšie to všetko zbadá ten, čo leží v truhle a pozerá hore, než ktosi stojaci medzi lavicami a obklúčený smútiacimi zadkami a spevníkmi.

Rahel uvažovala, kto sa asi dal na tú nepríjemnú prácu, pri ktorej treba vyliezť hore s plechovkami farieb – bielou na obláčky, modrou na nebo, striebornou na lietadlá – so štetcami a riedidlom. Predstavovala si tam niekoho podobného Veluthovi, do pol pása vyzlečeného a lesklého, sediaceho na hrubej doske, zliezajúceho z lešenia vysoko v chrámovej lodi či maľujúceho strieborné lietadielka na belasé kostolné nebo.

Rozmýšľala, čo by sa stalo, keby sa mu odrazu pretrhlo lano. V duchu ho videla padať ako tmavú hviezdu z neba, ktoré práve stvoril. A ležať dobitého na horúcej chrámovej dlažbe s prerazenou lebkou, z ktorej ako tajomstvo vyteká tmavá krv.

Esthappen a Rahel v tej chvíli už vedeli, že svet má šikovnejšie spôsoby lámania ľudí. Už spoznali pach sprevádzajúci túto aktivitu. Odporne sladkastý. Pach starých ruží vo vánku.

DRUHÁ skutočnosť, ktorou sa Sophie mol rozhodla Rahel pobaviť, bolo mláďa netopiera.

Počas pietneho aktu Rahel zazrela malého čierneho netopiera, ako sa priľnavými zakrútenými nožičkami šplhá nahor po drahom Bejby kočamminom pohrebnom sári. Keď sa dostal k holej koži na tukových záhyboch nad pásom medzi sári a blúzou, Bejby kočamma zajačala a začala okolo seba plieskať spevníkom. Spev ustal a vystriedalo ho šepotavé: „Čo je? Čo sa stalo?“ sprevádzané vrtením a všeobecným uhládzaním sári.

Kňazi si prstami plnými zlatých prsteňov vošli do kučeravých brád, akoby im v nich skryté pavúky náhle začali tkať siete.

Netopierie mláďa vyletelo k nebu a zamiešalo sa medzi prúdové lietadielka, avšak na rozdiel od nich nenechávalo za sebou nijakú bielu stopu križujúcu ostatné.

Iba Rahel si všimla, že Sophie mol sa v tej chvíli v truhle zdvihla a tajne urobila premet bokom, čiže skočila hviezdu.

Smutný spev sa začal odznova, takže tie isté verše pohrebnej piesne zaspievali ešte raz. A žltý kostol sa opäť naplnil ako opuchnuté hrdlo zvukom hlasov.

Keď Sophie molinu truhlu spúšťali do zeme na malom cintoríne za kostolom, Rahel vedela, že sesternica nie je úplne mŕtva. Vlastnými ušami vnímala (v Sophie molinom zastúpení) mäkké plieskanie červenej hliny a ostré škrabotanie oranžového lateritu o lak truhly. Tupé dunenie prerážajúce nalakované drevo aj saténovú výstelku. A popri dreveno-hlinených zvukoch smutné mrmlanie kňazských hlasov.

*Do tvojich rúk porúčame, ó, milosrdný Bože,
dušu tohto odchádzajúceho dieťaťa.
A telo zverujeme zemi,
lebo prach si a v prach sa obrátiš.*

Sophie mol v zemi kričala a zubami trhala satén. No krik cez vrstvu hliny a kamenia nebolo počuť.

Sophie mol zomrela, lebo nemohla dýchať.

Jej pohreb ju zabil. *Lebo prasi prasi prasi a v prasa obrátiš.* Na náhrobok jej napísali: *Slnečný lúč, ktorý nám zasvietil iba úchytkom.*

Ammu im neskôr vysvetlila, že úchytkom znamená veľmi krátko.

Po pohrebe vzala Ammu dvojčatá opäť na policajnú stanicu v Kottayame. Už sa tam vyznali. Včera na týchto miestach strávili značnú časť dňa. Teraz si v očakávaní odporne ostrého smradu starého moču, ktorý sa širil zo stien a nábytku, zapchali nosy, prv než ho zacítia.

Ammu povedala, že prišla za veliteľom. Keď ju uviedli do jeho kancelárie, začala vysvetľovať, že sa stal hrozný omyl, preto chce učiniť vyhlásenie. A požiadala, aby jej ukázali Veluthu.

Fúzy inšpektora Thomasa Mathewa sa chveli ako fúzy usmievaného maharadžu z reklamy Indických aerolínií, no z očí mu sálala prešibanosť a nenásytnosť.

„Nemyslíte, že na to je už prineskoro?“ spýtal sa. Hovoril drsným kottayamským nárečím malajalámčiny. Počas reči zízal Ammu na prsia. Polícia vraj medzičasom zistila všetko, čo potrebovala vedieť, a kottayamská polícia neprijíma vyhlásenia od nijakých *vešijí* ani od ich nelegitímnych detí. Inšpektor Thomas Mathew vstal, vyšiel spoza písacieho stola a obuškom namieril na Ammu.

„Na vašom mieste,“ pokračoval, „by som šiel pokojne domov.“ Potom ju potľapkal obuškom po prsiach. Jemne. *Ťap, ťap.* Ako by sa na trhu rozhodoval, ktoré mangá z košíka chce, a na čo ukáže, nech mu zabalia a doručia. A zdalo sa, že inšpektor Thomas Mathew sa v mangách vyzná a vie, ktoré vybrať a ktoré nie. Policajti majú na to inštinkt.

Vzadu za ním visela modro-biela tabuľa, ktorá hlásala:

Poriadok
Ochota
Lojálnosť

Istota
Cnosť
Inteligencia
Autorita

Pri odchode z policajnej stanice Ammu plakala. A tak sa jej Estha a Rahel nespýtali, čo znamená *vešija*. A v tej súvislosti ani čo znamená *nelegitímny*. Prvý raz v živote videli mamu plakať. Nevzlykala. Tvár mala ako z kameňa. Len slzy jej naplňali oči a stekali po nehybných lícach. Dvojčatá to na smrť vyľakalo. Ammine slzy zmenili všetko, čo sa až dosiaľ dialo a čo im pripadalo trochu neskutočné, na čosi naozajstné. Do Ayemenemu sa vracali autobusom. Prísny sprievodca v kaki uniforme sa k nim prisunul, držiak sa kovovej tyče. Aby nestratil rovnováhu, oprel sa chudým bokom o sedadlo pred nimi a kliešťami na lístky zašťukal Ammu pred tvárou: *Šťuk, šťuk*, namiesto otázky: *Kam to bude?*

Rahel udel do nosa papierový pach zväzku lístkov a kyslý pach kovovej tyče v sprievodcových rukách.

„Je mŕtvy,“ šeptom mu oznámila Ammu. „Zabila som ho.“

„Do Ayemenemu,“ rýchlo sa ozval Estha, skôr než sprievodca stratí trpezlivosť.

Z Aminej kabelky vybral peniaze. Sprievodca mu podal lístky. Estha ich pozorne poskladal a vložil do vrečka. Potom malou rukou objal stŕpnutú, užialenú mamu okolo pliec.

O dva týždne Esthu VRÁTILI. Ammu prinútili, aby ho poslala nazad k otcovi, ktorý medzičasom odišiel z miesta správcu na čajovej plantáži v Assame, pánu bohu za chrbtom, presťahoval sa do Kalkaty a zamestnal sa v spoločnosti na výrobu sadzí. Druhý raz sa oženil, prestal piť (viac-menej) a trpel len občasnými recidívami.

Od toho dňa sa Estha a Rahel viac nestretli.

A teraz po dvadsiatich troch rokoch ich otec vráteného Esthu znovu vrátil. S kufrom a listom ho poslal nazad do Ayemenemu. Kufor bol plný nových elegantných šiat. List sa dostal cez Bejby kočammu k Rahel. Bol napísaný ženskou rukou šikmým písmom, aké sa učí v kláštorných školách, no podpis na konci patril ich otcovi. Alebo aspoň meno. Či skutočne aj podpis, Rahel nevedela, lebo ho nepoznala. V liste sa písalo, že on, ich otec, odchádza zo svojho kalkatského zamestnania do dôchodku a sŕahuje sa do Austrálie, kde nastúpi na miesto veliteľa strážnej

služby v továrni na keramiku. Esthu, prirodzene, nemôže vziať so sebou. Všetkých v Ayemeneme pozdravuje a žela im všetko najlepšie, s tým, že Esthu príde navštíviť, ak sa niekedy v budúcnosti vráti do Indie, čo je však, ako upozorňoval, veľmi nepravdepodobné.

Bejby kočamma oznámila Rahel, že si list môže nechať, ak chce. Rahel ho vložila späť do obálky. Papier bol zmäknutý a šušveril sa ako látka.

Zabudla už, že počas monzúnov v Ayemeneme všetko vlhne. Napučané priborníky praskajú. Zaistené okná sa s treskotom roztvárajú. Listy kníh v tvrdých väzbách mäknú a vlnia sa. Večer sa zjavovali čudné druhy hmyzu – tak ako myšlienky –, aby zho-reli na Bejby kočamminých štyridsaťwattových žiarovkách. Po rozhodnutí sa ich krehké spálené telá povalovali na dlážke a podokeniciach spolu s prihoretým pachom, ktorý sa vznášal v miestnostiach, až kým ich koču Maria nezmietla do smetného koša.

Na júnových dažďoch sa nič nezmenilo.

Nebesa sa otvorili a voda bubnovala po zemi – vracala život neochotnému starému prameňu, rozzelenala mach na prasacom chlieviku teraz bez prasaťa – a to všetko v tichom kobercovom nálete, v ktorom mláky farby čaju pripomínali hnedo zájdenú myseľ bombardovanú spomienkami. Rozbahnená zelená tráva vyzerala spokojná. V čľapkanici vyvádzať šťastné fialkasté dážďovky. Zelené žihľavy im prikyvovali. Stromy stáli ohnuté.

V diaľke napriek vetru a dažďu kráčal v náhlom búrkovom prítmí popri rieke Estha. Oblečené mal skrkvané jahodovoružové tričko, teraz stmavnuté od dažďa. Vedel, že Rahel je tu, že priesťovala.

Estha bol od počiatku tiché dieťa, takže nikto nedokázal ani len približne určiť, kedy (v ktorom roku, a už vôbec nie ktorý mesiac či deň) prestal rozprávať. Úplne. Faktom je, že nijaké „presne“ nejestvovalo. Bol to postupný proces vyprázdňovania a zatvárania dielne. Sotva postrehnuteľný nástup mlčania. Akoby jedno-ducho vyčerpal tému a už nemal čo povedať. Esthovo mlčanie pritom nikdy nepôsobilo neprirodzene. Ani rušivo. Ani kriklavo. V jeho mlčaní nebola výčitka ani protest, nepripomínalo zimný spánok, nenavodzovalo predstavu vegetačného pokoja – akúsi psychologickú obdobu správania sa dvojdyšnej ryby počas obdobia sucha – skôr všetko nasvedčovalo tomu, že jeho obdobie sucha potrvá naveky.

Po čase si osvojil schopnosť splynúť s prostredím, nech ho tvorilo čokoľvek, knižnica, záhrada, závesy, dvere, ulica, takže pre

neskúsené oko sa stal ťažko postrehnuteľným, priam neviditeľným. Cudzím chvíľu trvalo, kým si ho všimli. Dokonca aj keď s ním boli v jednej miestnosti. A ešte dlhšie im trvalo všimnúť si, že nikdy nehovorí. Niektorí si to nevšimli vôbec.

Estha zaberal na tejto zemi veľmi málo miesta.

Keď po Sophie molinom pohrebe Esthu VRÁTILI, otec ho zapísal do chlapčenskej školy v Kalkate. Nepatril medzi výnimočných žiakov, no ani nezaostával a vyslovene slabý nebol v nijakom predmete. *Priemerný žiak, jeho práca je uspokojivá* – tak o ňom zvyčajne písali učitelia vo výročných hodnoteniach. *Nezapája sa do kolektívnych aktivít* – patrilo medzi drobné opakované sťažnosti. Hoci nikto z učiteľov nevysvetlil, čo presne myslí pod kolektívnymi aktivitami.

Estha skončil školu so slušným prospechom, no odmietol ísť ďalej na univerzitu. Namiesto toho sa začal venovať domácim prácam, čím v prvej chvíli zaskočil otca aj nevlastnú matku. Ako by sa im svojským spôsobom usiloval odvdáčiť, že si ho vzali. Zametal, umýval a pral pre všetkých. Naučil sa variť a chodil nakupovať zeleninu. Trhovci a trhovkyne sediace za pyramídami olejnato lesklej zeleniny si ho postupne zapamätávali a medzi množstvom hlučných zákazníkov mu venovali zvláštnu pozornosť. Podali mu hrdzavú plechovú škatuľu od filmu, aby si do nej navyberal zeleninu. Nikdy sa s nimi nejednal. A oni ho nikdy neoklamali. Po odvážení a zaplattení mu zeleninu preložili do červeného košíka z umelej hmoty (cibuľu naspodok, baklažán a paradajky navrch) a vždy pridali zadarmo viazaničku petržlenovej vňate a za priehrštie drobných zelených papričiek čili. Estha sa dopravil s nákupom domov preplnenou električkou. Tichá bublina nadnášaná morskými vlnami hluku.

Ak potreboval pri stole niečo z druhého konca, vstal a obslúžil sa.

Jeho mlčanie sa dostavilo samo, usadilo a šírilo sa v ňom. Zasiahlo hlavu a vtiahlo ho celého do svojho močiarného náručia. Kolísalo ho v starodávnom rytme plodových srdcových oziev. Vysielalo tajomné šlahúne chápadiel, aby mu zvnútra prehmatali lebku, skresali pahorky a vyplnili priehlbiny pamäti, vypudili odtiaľ staré vety, a potom mu ich zmietli z končeka jazyka. Myšlienky vyzliekli zo slov, ktorými by ich mohol priodiť, a nechali ich tak oholené a nahé. Nevysloviteľné. Nemé. Náhodnému pozorovateľovi sa mohlo zdať, že azda ani nejestvujú. Pomaly v priebehu rokov sa Estha celkom stiahol do seba. Zvykol si na ťaživú chobotnicu žijúcu v ňom, ktorá vystrekovala svoju omra-

čujúcu atramentovú čerň na všetko minulé. A postupne skryla aj dôvod jeho mlčania, pochovala ho hlboko pod zahojené jazvy faktu vlastného jestvovania.

Keď jeho milovaný pes Kubčand, slepý a lysý sedemnásťročný kríženec, už neschopný zadržiavať moč, dospel do štádia dlhého biedneho zomierania, Estha ho v posledných chvíľach opatroval, akoby od toho závisel jeho vlastný život. V záverečných mesiacoch Kubčand, ktorý mal tie najlepšie úmysly, no celkom nespoľahlivý mechúr, sa dovliekol k príklopke pre psa, vyrezanej na spodnej časti dveri do záhrady za domom, vystrčil von hlavu a vymočil sa mocným jasnožltým prúdom dovnútra. Nato s vyprázdneným mechúrom a čistým svedomím pozrel nevidomými zelenými očami, zasadenými do šedivej lebky ako dve kalné jazerá, na Esthu a pobral sa späť na svoje vlhké vankúše, zanechávajúc na zemi mokré stupaje. Keď potom Kubčand ležal mŕtvy na vankúšoch, Estha zbadal, že v lesklej purpurovej pokožke mieška na semenníkoch zvierata sa zrkadlí spálňové okno. S jasom oblohy za ním. A v istom okamihu aj s vtákom, ktorý preletel za oknom. Esthovi – plnému vône starých ruží a krvavých spomienok na dobitého mladého chlapa – odrazu pripadala ani zázrak skutočnosť, že čosi také krehké môže prežiť, že čomusi takému jemnému je dovolené jestvovať. Vtáčik zrkadliaci sa v semenníkoch starého psa. Nahlas sa rozosmial.

Po Kubčandovej smrti začal Estha s prechádzkami. Až na nich napokon trávil celé hodiny. Spočiatku chodil len po najbližšom okolí, no postupne svoje okruhy rozširoval čoraz ďalej.

Ludia si zvykli vídať ho na ceste. Dobře oblečeného, ticho kráčajúceho muža. Tvár mu stmavla a prezrádzala, že trávi veľa času na vzduchu. Pokožka na nej mu zdrsnela. Zvráskavela od slnka. Začal vyzeráť múdrejšie. Pripomínal rybára v meste, nešúceho si v sebe tajomstvo mora.

Teraz, odvtedy čo ho znovu VRÁTILI, mal už prejdený celý Aye-menem.

Niekedy chodil celé dni popri rieke zapáchajúcej výkalmi a pesticídmi, ktoré India nakúpila vďaka pôžičkám Svetovej banky. Tie spôsobili úhyn väčšiny rýb. Zvyšky rýb, čo prežili, trpeli plesňovými chorobami plutiev a pri varení smrdeli.

Inokedy sa vybral po ceste. Popri nových, narýchlo napečených a sotva vychladnutých domoch z peňazí spoločnosti Gulf, obývaných zdravotnými sestrami a stavbármi, ohýbačmi drôtu a bankovými zamestnancami, ktorí si na ne ťažko a bolestne zarobili na všelijakých vzdialených miestach. A popri zlostne za-

mračených starých domoch, zelených od závisti, prihrbených na konci súkromných prijazdových ciest medzi súkromnými kaučovníkmi – každý jeden ako roztrasený poddaný v epose o sebe samom.

Prechádzal okolo dedinskej školy, ktorú vybudoval jeho prastarý otec pre deti kasty NEČISTÝCH.

Okolo Sophie molinho žltého kostola. Okolo Ayemenemského mládežníckeho klubu kung-fu. Okolo materskej školy Nežné púčiky (pre deti ČISTÝCH), okolo obchodu s potravinami, kde predávali ryžu, cukor a žlté banány, zavesené na kraji striešky, ako aj lacné pornočasopisy o fiktívnych, sexom posadnutých démonoch južnej Indie, pripnuté kolíčkami na bielizeň na povrázkoch visiach zo stropu. Lenivo sa krútili v horúcom vánku a zábermi na kypré nahé ženy ležiace v kalužiach falošnej krvi uvádzali do pokušenia vážených zákazníkov, ktorí si prišli po zásoby potravín.

Niekedy sa Estha vybral okolo tlačiarne Spokojnosť – patriacej starému súdruhovi K. N. M. Pillaiovi. Práve tu sídlilo svojho času ayemenemské ústredie komunistickej strany, konali sa tu polnočné schôdze členov a tlačili a rozdeľovali letáky s burcujúcimi textami piesní marxistickej strany. Zástava vejúca na streche ovisla a zostarla. Jej farba vykrvácala.

Spomínaný súdruh Pillai vychádzal pred dom každé ráno, na sebe mal zošednuté sieťované tielko, pod bielymi mundu z jemnej látky – voľnými nohavicami dopoly lýtok – sa mu črtalo pohlavie. Natieral sa teplým korenistým kokosovým olejom, masíroval si staré ovisnuté svalstvo, ktoré si nafaľhoval od kostí ako žuvačku. Ostal sám. Manželka Kalyani mu zomrela na rakovinu vaječníkov. A syn Lenin sa presťahoval do Dillí, kde pracoval ako servisný dodávateľ zahraničných veľvyslanectiev.

Ak sa súdruh Pillai práve olejoval, keď okolo prechádzal Estha, vždy mladého muža oslovil.

„Estha mon!“ zavolať naňho vysokým piskľavým hlasom plným falošnej štipľavej sladkosti ako cukrová trstina zbavená kôry. „Dobré ráno! Na zdravotnej prechádzke?“

Estha ho obišiel, bez zdvorilosti, bez bezočivosti. Mlčky.

Súdruh Pillai sa plieskal po jednotlivých častiach tela, aby si rozprúdil krvný obeh. Nevedel by povedať, či sa Estha po toľkých rokoch naňho pamätá, alebo nie. Ani ho to zvlášť nezaujímalo. V udalostiach spreď rokov hral súdruh Pillai nepochybne len epizódnu úlohu, a ani sám sa necítil zodpovedný za to, čo sa stalo. Celú záležitosť vtedy rýchlo pustil z hlavy ako nevyhnutný dôsledok jediného možného politického riešenia. Omeleta, kto-